

Jedna řeka – Tři země – Jeden cíl

10 let třístranné spolupráce pracovní
skupiny „Čistá Nisa“

Impresum

Vydal:
Stav:

Stadtverwaltung Görlitz, Umweltamt
červenec 2004

„Vodo! Nemáš ani chut',
ani barvu, ani vůni. Nelze Tě ani popsat.
Ochutnáváme Tě, aniž bychom Tě
Znali. Není to tak, že Tě potřebujeme
k životu:
Ty jsi život!“

Antoine de Saint-Exupéry

Obsah

Úvod_____1

Jedna řeka

Nisa_____3

Tři země

Založení pracovní skupiny „Čistá Nisa“_____4

Úkoly_____5

Jeden cíl

Akce v rámci PS „Čistá Nisa“_____10

Dosažené cíle_____10

Plánované cíle_____15

Budoucnost_____16

Úvod

Základem všeho života je voda. Využíváme vodu pro mnoho účelů, většinou se samozřejmostí, někdy bez přemýšlení. Ale vodstvo je důležitá součást životního prostředí. Nisa jako hraniční řeka má zvláštní význam. Ona je totiž „mezinárodní zdroj pitné vody“. Proto rozpracoval hygienický úřad v Görlitz a hygienická inspekce Zgorzelec společný záměr čištění vody v Nise a jejích přítocích. Z tohoto důvodu se v roce 1994 konalo sympóziu, akce za účasti Polska, České republiky a Sasko. Nadšení, zájem a otevřenost vůči prezentovaným problémům vedly k velkému úspěchu a založení třístranné pracovní skupiny „Čistá Nisa“.

Jedna řeka

Nisa

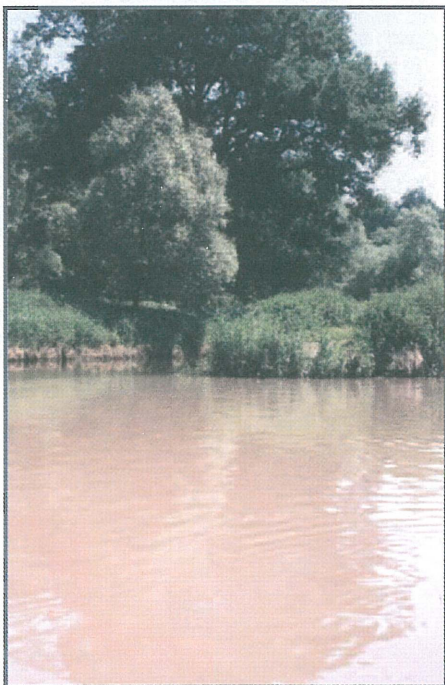
Lužická (také zgořelecká) Nisa pramení severně od Jablonce nad Nisou v Jizerských horách v České republice. Celé povodí má plochu 4232 km², z toho 1225 km² ve Spolkové republice Německo. Na území České republiky se pitná voda shromažďuje v několika údolních nádržích. U Hrádku nad Nisou – u Hartau vstupuje Nisa na německé území. Odtud až po ústí do Odry u Ratzdorfu tvoří státní hranici mezi Polskem a SRN.

Asi od roku 1935 byla na řece pod Zittau budována vodohospodářská díla a na několika místech postaveny protipovodňové hráze.

Vodárny v Leubě, Görlitz a Zgorzelci získávají surovou vodu přes březní filtrát nebo infiltraci z Nisy. Proto je vysoká kvalita vody v Lužické Nise velmi důležitá. Pokračující znečišťování řeky vedlo k zhoršující se kvalitě pitné vody.

Nisa nabízí domov velkému množství rostlin a živočichů, vyskytujících se ve vodě nebo jejím okolí. Kromě jiných jsou to rozrazil dlouholistý (*Pseudolysimachion longifolium*), svízel pováska (*Galium Mollugo agg.*) a sléz velkokvětý (*Malva alcea*), pstruh potoční (*Salmo trutta fario*), plotice obecná (*Rutilus rutilus*), štika obecná (*Esox lucius*) a mřenka mramorovaná (*Neomacheilus barbatulus*).

I ohrožené druhy ptáků jako je čejka chocholátá (*Vanellus vanellus*), koroptev (*Perdix perdix*), strnad zahradní (*Emberiza hortulana*) a čáp bílý (*Ciconia ciconia*), stejně jako ohrožení savci jako je vydra obecná (*Lutra lutra*), liška obecná (*Vulpes vulpes*) a jezevec obecný (*Meles meles*) jsou v jejím okolí vidět. Lužická Nisa je biotop, ve kterém se nachází četné druhy rostlin a živočichů, které se již vůbec nebo téměř nevyskytují v ostatních částech Německa.

Tři země

Založení pracovní skupiny

„Čistá Nisa »

V roce 1993 byla situace, kdy kvalita vody v Nise dosáhla třídy III - „silně znečištěná“. Z tohoto důvodu se Zdravotnický úřad a Úřad pro životní prostředí Městského úřadu Görlitz a Hygienická inspekce polského města Zgorzelec a obce tří států dohodli na kvalitativním zlepšení vody v Nise. Ekologická sanace celého povodí, založená na přeshraniční spolupráci obcí, byla a je obsahem tohoto projektu.

Přestože Nisa jako tok I.řádu spadá dle Saských zákonů do kompetencí Svobodného státu Sasko a opatření na hraničním toku schvaluje Komise o hraničních vodách, zúčastnili se 25. a 26.03.1994 polští, němečtí a čeští zástupci obcí i vodohospodářských organizací sympózia „Čistá Nisa“ v Zgorzelci. V tomto dni byla také založena stejnojmenná třístranná pracovní skupina Euroregionu Neisse-Nisa-Nysa.

Iniciátoři prvního sympózia byli:

Pan ředitel Bocian
Úřední lékař pan Dr. Wachtarz

Zakládající členové byli:

Z polské strany:

- mgr inz. Lesław Wrzeszcz
(Regionální správa vodního hospodářství Zgorzelec) –
vedoucí pracovní skupiny pro
první rok

- mgr inz. Janusz Burysz
(zástupce obcí okresu Zgorzelec)

Z německé strany:

- paní Verena Starke (vedoucí
Úřadu pro životní prostředí
Městského úřadu Görlitz)

- pan Horst Helbig (referent
Vodohospodářského úřadu
Okresního úřadu Görlitz)

Z české strany:

- RNDr. Pavel Pavlík (vedoucí
referátu životního prostředí
Okresního úřadu Liberec)

- Ing. Jaroslav Hrádek (vedoucí
vodohospodářského oddělení
referátu životního prostředí
Okresního úřadu Liberec)

Tato mezinárodní třístranná pracovní skupina „Čistá Nisa“ se intenzivně zapojuje do struktury Euroregionu Neisse-Nisa-Nysa, od roku 2003 označovaných také jako EUREX – Euroregionální skupiny expertů.

Na základě jednomyslného názoru zlepšit kvalitu vody v Nise, byla učiněna následující rozhodnutí:

- Pracovní skupina se sejde několikrát ročně a bude diskutovat o aktuálních projektech a stavu realizace naplánovaných úkolů.
- Jednou ročně se bude konat sympóziu, v rámci kterého proběhne intenzivní výměna zkušeností. Budou představeny výsledky minulého roku a stanoveny nové úkoly.
- Sympóziu se bude konat střídavě v Polsku, Německu a České republice.
- Organizace a vedení jsou záležitostí obce nebo státu, kde se sympóziu koná.
- Pracovní skupina „Čistá Nisa“ zpracovává zprávu, která je prezentována první den sympózia. V této zprávě je představena současná situace na Nise.
- Na sympózia je zváno vždy kolem 25 účastníků z každého státu. Příspěvek mají státní instituce, obce i soukromé osoby, které mají zájem na čistotě vody v Nise.

Úkoly

Pracovní skupina si vytyčila v **prvním roce** její spolupráce následující **úkoly**:

- 1) Péče o břehy ve spolupráci se všemi dotčenými obcemi
- 2) Zpracování mapy o výpustích odpadních vod s údaji o plánovaném ukončení produkce odpadních vod
- 3) Definování kritérií pro přeshraniční transport nebezpečného nákladu ve spolupráci s policií a hasiči, eventuálně podnícení vzniku zásahové skupiny v případech katastrofy, chemických nebo ropných havárií.
- 4) Podpora spolupráce v otázkách protipovodňové ochrany
- 5) Návrh dalších opatření, která mohou zlepšit kvalitu vody

Tyto úkoly byly členy pracovní skupiny „Čistá Nisa“ zpracovány a částečně již v témže roce realizovány.

Při realizaci plánovaných opatření v praxi se na německé straně úzce spolupracuje s úřady pro životní prostředí Dolnoslezského hornolužického okresu, Okresu Löbau/Zittau, Statutárního města Görlitz, s Euroregionem Nisa a Sdružením pro výzkum VŠ Görlitz/Zittau. Především Státní odborný úřad pro životní prostředí se během let stal důležitým odborným partnerem.

Výsledky prvního pracovního roku, odborné přednášky a nové náměty byly prezentovány na **druhém sympóziu** ve dnech **24./25.03.1995** v **Görlitz**. Znovu bylo toto setkání úspěšným, byly definovány další pracovní úkoly:

1. Je nutné upozorňovat obyvatelstvo všech tří zemí na ekologické problémy.
2. Mapování nepřímých zdrojů znečištění a zpracování seznamu vodstva II.řádu pro celé povodí Nisy
3. Zmapování skladů s látkami, ohrožujícími vodu
4. Vybudování informačního systému k informacím v bodě 3 mezi obcemi
5. Realizace příhraničních úkolů jako např. likvidace odpadních vod ve venkovských oblastech podle seznamu priorit, které byly zpracovány jednotlivými zeměmi.

6. Prohloubení spolupráce komunálních společností v oblasti pitné i odpadní vody

20.-22.06.1996 se konalo v **Liberči** (Česká republika) **třetí sympóziu** „Čistá Nisa“. Zúčastnilo se 105 účastníků, ke kterým patřila i čtyřčlenná delegace programu PHARE – Černý Trojúhelník.

Opět byly definovány hlavní úkoly pro další rok:

1. Pokračování vyhledávání a mapování dalších zdrojů znečištění vodních toků a prosazování jejich odstranění
2. Zintenzivnění opatření k revitalizaci přirozené rybí populace v Lužické Nise.
3. Další rozvoj geografického informačního systému k zlepšení kvality schopnosti dokumentovat.

Trojzemí: německo-polsko-česká hranice

4. Vytvoření koordinovaného hlášeného a záchranného systému pro případy havárií s nebezpečnými látkami na vodních tocích a jejich okolí
 5. Dokončení přeshraničního protipovodňového hlášeného systému především mezi obcemi Euroregionu Neisse-Nisa-Nysa.
 6. Zajištění větší informovanosti široké veřejnosti o aktivitách pracovní skupiny „Čistá Nisa“
 7. Účast spolupracovníků pracovní skupiny „Čistá Nisa“ na řešení bi- a trilaterálních projektů v přeshraniční spolupráci v oblasti vodního hospodářství
-
4. Návrhy k systému varování před povodněmi a výjimečným ekologickým nebezpečím
 5. Třístranná smlouva o introdukci rybích druhů
 6. Intenzifikace spolupráce Euroregionu Nisa – integrace pracovní skupiny „Čistá Nisa“ do struktury Euroregionu Neisse-Nisa-Nysa
 7. Strategie pracovní skupiny „Čistá Nisa“ v předstupném období
 8. Návrhy projektů na podporu z předstrukturálních fondů
-

Čtvrté sympóziu se konalo **24.-26.11.1999** v polských **Piechowicích**. Bylo definováno 8 cílů dle doporučení Evropské komise:

1. Intenzifikace spolupráce mezi partnery v programu „Čistá Nisa“
2. Úvodní smlouva o společném systému monitoringu kvality vody a výměně informací
3. Společné iniciativy v souvislosti s Registrem ekologických zátěží v Trojzemí v povodí Lužické Nisy

Čeští členové pracovní skupiny pan Ulmann a pan Hrádek

V přípravě na **páté sympóziu**, které se konalo **10.-12.10.2002** v Mezinárodním setkávacím středisku **Ostřitz - St. Marienthal**, byly definovány tři tématické okruhy. Pod českým vedením bylo prezentováno téma ekologie, pod německým pak Rámcová směrnice EU o vodách a polská strana byla zodpovědná za téma odpadních vod. Na pátém sympóziu bylo přítomno 63 zástupců všech tří zemí..

Účastníci pátého sympózia stanovili pro následující rok následující priority pracovní skupiny „Čistá Nisa“:

1. Pokračování v identifikaci a likvidaci dalších zdrojů znečištění
2. Realizace likvidace odpadních vod a další výstavba kanalizačních systémů ve městech a vesnicích
3. Výstavba kanalizace k centrálním čistírnám odpadních vod, kde je to ekonomicky udržitelné
4. Zlepšení kvality vody na přítocích Nisy
5. Minimalizace plošného znečištění do Nisy
6. Realizace společných přeshraničních projektů

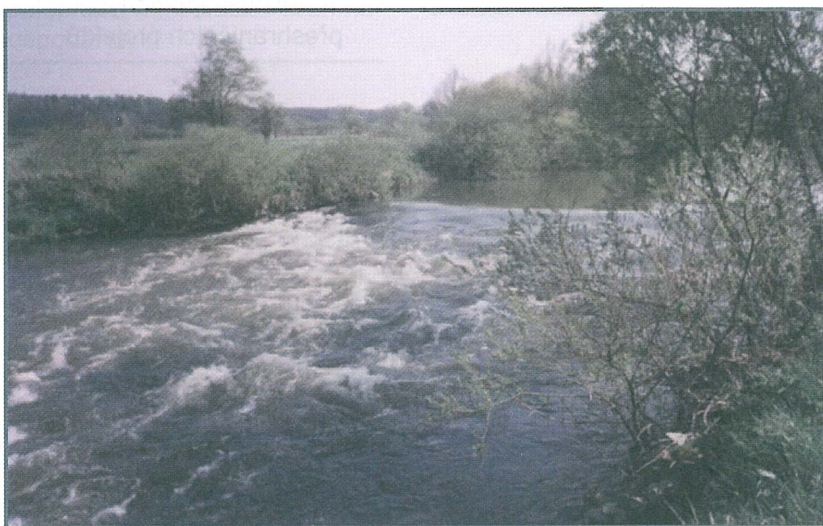

Němečtí a čeští členové pracovní skupiny.

Šesté sympóziu se koná 20./ 21. října 2004 v Liberci.

Členové pracovní skupiny „Čistá Nisa“ si nedefinují jen nové úkoly, důležitým bodem je kontrola realizace již prosazených opatření a aktualizace informací o přímých zdrojích znečištění.

V říjnu 2004 bude sympóziu orientováno na Směrnici EU o vodách, projekty využití vodních toků pro sport a turistiku, výskyt rostlin a živočichů v povodí Lužické Nisy a na protipovodňovou ochranu.

Jeden cíl

Další akce v rámci pracovní skupiny Euroregionu Neisse-Nisa-Nysa „Čistá Nisa“

Dosažené výsledky

Na německé straně:

- Od 08. do 12. ledna 1996 byl projekt „Čistá Nisa“ prezentován formou výstavy na zastoupení Saská v Bonnu panem Dr. Wachtarzem. Na pěti tabulích byly představeny začátky spolupráce a dosavadní výsledky. Tímto způsobem byla informována široká veřejnost.
- V lednu 2003 se konal německo-český workshop na téma „Rámcová směrnice EU o vodách a její implementace v praxi“ v Liberci.
- 18.06.2003 byl zorganizován workshop k „Testování dokumentů Rámcové směrnice EU o vodách v pilotním povodí Lužické Nisy“ a k „Implementaci Rámcové směrnice EU o vodách v povodí Lužické Nisy“ v Görlitz. Pracovní skupina „Čistá Nisa“ se v rámci této akce informovala, aby mohla definovat další priority ve svém pracovním programu.
- Iniciování patronátu nad potoky (v rámci procesu „Lokální agenda 21“). Tento projekt nabízí každému občanovi Görlitz, zvláště školám a sdružením možnost, aktivně se podílet na sledování, péči a přírodě blízké údržbě vodních ploch a toků.
- kommunální čistírny odpadních vod byly vybaveny aktuálním stavem techniky
- zlepšení práce s veřejností, zaměřené na kvalitu vody a udržení čistoty Nisy
- vytvoření komunálního hlásného systému s cílem maximálně urychlit přenos informací při haváriích
- zpracování databanky technických problémů ve vodním hospodářství a podkladů pro rozhodování pro Mezinárodní komisi ochrany Odry.

Na polské straně:

- výstavba čistírny odpadních vod, modernizace a výstavba kanalizace v obci Sieniawka-Porajów (1995-1996)
- modernizace povrchového odvodnění oblasti těžby TURÓW (1994-1995)
- výstavba čistírny odpadních vod, modernizace a výstavba kanalizace a předčištění pro závod na zpracování bavlny DOLTEX ve městě Bogatynia (1994-1995)
- modernizace usazovacích nádrží systémů odvodnění hald a rekultivace (zalesnění) v podniku těžby hnědého uhlí TURÓW (1994-1995)
- výstavba čistírny odpadních vod v obci Radzimów (1993-1994)
- výstavba přečerpávací stanice odpadních vod pro městskou část Ujazd ve Zgorzelci (1994)
- modernizace komunální čistírny odpadních vod v Piensku (1994)
- výstavba komunální čistírny odpadních vod v obci Przewóz (1995-1996)
- výstavba komunální čistírny odpadních vod v obci Leknica (1995-1996)
- výstavba přečerpávací stanice v obci Ujazd

Na české straně:

- výstavba čistírny odpadních vod v Liberci pro města Liberec a Jablonec n.N. a kanalizace Jablonec n.N.-Liberec
- výstavba čistíren odpadních vod v Chrastavě, Hrádku nad Nisou, Frýdlantu, Hejnicích, Višňově, Novém Městě pod Smrkem
- výstavba kanalizační stoky v Liberci
- odstranění starých zátěží v teplárně Liberec a v areálu firmy Ilbau Liberec v Chrastavě
- po povodních v roce 1997 byla realizována řada opatření v povodí Lužické Nisy a Smědé (dotace EU: 2,45 Mil. € - vlastní podíl obcí a vodohospodářských společností: 0,82 Mil. €)

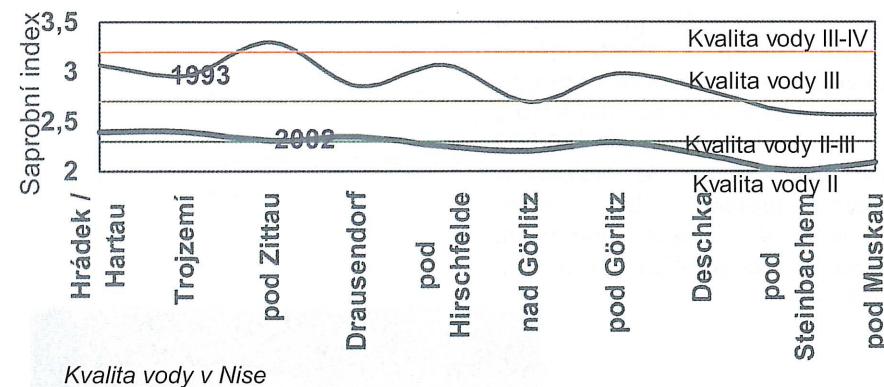
Všechny projekty, kromě výstavby kanalizace Jablonec n.N.-Liberec, byly spolufinancovány ze zdrojů EU.

Polští členové pracovní skupiny pan Machaj a pan Grzeszczuk

Společně dosažené cíle:

- zmapování vodstva II. řádu (přítoky Nisy) a jejich kvality vody
- kvalita vody v Lužické Nise se v posledních letech výrazně zlepšila. V roce 1993 byla kvalita vody dle německé klasifikace na stupni III (silně znečištěná). Dnes je kvalita vody v Nise od profilu Hrádek n.N./Hartau až k Hirschfelde na stupni 2-3 (kriticky zatížená) a nad Görlitz dosahuje stupně 2 (výrazně zatížená). Aktivita třístranné pracovní skupiny „Čistá Nisa“ ke zlepšení kvality vody v Lužické Nise zlepšení také přispěla.
- třístranné mapování přímých zdrojů znečištění na Nise
- zmapování starých skládek a zátěží
- zmapování skladů nebezpečných látek a jejich hlavních dopravních toků

Toto zlepšení kvality vody bylo dosaženo minimalizací vypouštění nečištěných odpadních vod do Nisy.

- Shoda mezi členy pracovní skupiny byla i k tématu „realizace třístranných formulářů pro povodně a nebezpečné látky“. Tento zpracovaný tříjazyčný formulář je určen k prevenci popř. řešení nebezpečných situací.

- Díky podpoře Německé spolkové nadace pro životní prostředí mohl být zrealizován projekt „Koncepční průzkumy a pilotní řešení k postupnému rozvoji likvidace odpadních vod na venkově v regionu Nisa“. Celkové náklady ve výši 280.000 DM byly ze 70ti% dotovány. Cílem projektu byl návrh ekonomicky únosné inovativní likvidace odpadních vod na venkově.

- Město Görlitz předalo 11.06.1996 městu Zgorzelec nové laboratorní vybavení v hodnotě 31.176 DM. Tyto laboratorní přístroje, předané vodárně, slouží ke sledování vypouštění odpadních vod do Lužické Nisy.

Výsledky měření budou v případě zájmu poskytnuty v rámci pracovní skupiny „Čistá Nisa“ Euroregionu Nisa a městu Görlitz. Místo, kde se odpadní vody sledují, bylo financováno bývalým Saským státním ministerstvem pro životní prostředí a rozvoj země.

- Dalším projektem, podpořeným Německou spolkovou nadací pro životní prostředí, byl „Vývoj přirozené revitalizace ichthyocenózy v Lužické Nise“.

Tento německo-český projekt byl na české straně realizován Karlovou universitou Praha, firmou Ecochem Liberec a Okresním úřadem Liberec.

Byl analyzován a dokumentován současný stav Lužické Nisy jako celku včetně struktury toku, kvality vody a osídlení. Tak byl vytvořen perspektivní podklad pro cílenou přeshraniční ochranu této řeky.

Výsledky průzkumů:

- Lužická Nisa má druhově rozmanitou rybí populaci (celkem 28 druhů – v oblasti města Görlitz 20 druhů)
- jednotlivé populace jsou ale odděleny řadou jezů

Hlavní problémy pro přirozenou regeneraci rybiho osídlení:

- vypouštění odpadních vod – většinou krátké, ale intenzivní
- řada vodohospodářských staveb: jezy, neekologicky zpevněné úseky řeky
- nedodržování minimálního průtoku na vodních elektrárnách

Nezbytná opatření:

- kritické zhodnocení jezů na Lužické Nise (redukce počtu na nezbytně nutný)
- výstavba rybích přechodů (jako v Ludwigsdorfu a St. Marienthalu)
- přestavba jezů s cílem zlepšit jejich průchodnost
- podpora přirozeně se vyskytujících druhů a současná redukce popř. omezení výskytu větších ryb

Budoucí úkoly pracovní skupiny „Čistá Nisa“ byly již jasně definovány a budou, tak jako minulé projekty, efektivně a důsledně zrealizovány.

S podporou z programu Phare CBC „Společný fond malých projektů Euroregionu Nisa“ mapuje ZO ČSOP Armillaria výskyt invazních rostlin a realizuje konkrétní praktická opatření v povodí Lužické Nisy (Česká republika – Německo) a Smědé (Česká republika – Polsko).

Invazní rostliny: rostliny, které byly do naší oblasti přivezeny po roce 1492. Mohou ohrozit výskyt jednotlivých druhů i společenstev.

Důležitým záměrem je intenzivní spolupráce na projektu „Turistické využití Lužické Nisy“. Nositelem projektu je Okresní úřad Löbau/Zittau.

Master-Plán „Czerwona Woda“ řeší za polského vedení problematiku odpadních vod.

Rovněž jsou realizovány všechny aktivity, vedoucí k minimalizaci zatížení povrchových a podzemních vod v povodí Lužické Nisy.

Pracovní skupina bude dále podporovat obce a nestátní organizace v regionu při prosazování projektů do programu Interreg IIIA.

Nisa je jedinečným ekosystémem. Prostřednictvím řady aktivit v oblasti čištění odpadních vod a redukování znečištění škodlivými látkami je cílem kvalita vody třídy II. Předpoklady pro realizaci tohoto cíle již byly vytvořeny prostřednictvím třístranné pracovní skupiny „Čistá Nisa“. Nisa je zároveň symbolem porozumění národů pro Polskou republiku, Českou republiku a Německo. Společnými akcemi jako např. na jezu ve starém městě Görlitz se Nisa dostává do středu zájmu. V následujících letech bude důležitý zájem a zapojení všech občanů, aby bylo možné plánovaných cílů dosáhnout.

Členové pracovní skupiny „Čistá Nisa“ budou dále investovat mnoho práce a času do zlepšování kvality vody. Sympózia se etablovala jako tradiční akce Euroregionu Neisse-Nisa-Nysa a jsou také prioritou budoucí spolupráce.

Velmi dobrá spolupráce států Polsko, Česká republika a Německo se ještě zintenzivní. Náměty, vedoucí ke zlepšení ekosystému Nisa a jejich přítoků se na přes-hraniční úrovni dále vyvíjí.

Nisa ovlivňuje život mnoha občanů i jako zdroj pitné vody, každý jednotlivec by měl řeku chránit a bránit ji před znečištěním. Mnoho dětí a mladých lidí pracuje dobrovolně v rámci projektu patronátu nad potoky. Toto zapojení by mělo být příkladem i pro dospělé.

Neustálé zlepšování kvality vody v Nise je v zájmu nás všech. Je to nejen zdroj pitné vody, ale slouží i k rekreaci. Pestrost využití Lužické Nisy dokazuje i výroba energie na vodních elektrárnách i její turistické využití.

Zachování tohoto ekosystému je úlohou všech zodpovědných lidí.

20.-21.10. šesté sympóziium v Liberci

01. 05. vstup České republiky a Polska do Evropské Unie

18.06. účast na workshopu „Testování dokumentů EU- směrnic v pilotním povodí Lužické Nisy“ a k „Implementaci Rámcové směrnice Eurovódách v povodí Lužické Nisy“ v Görlitz

Nové struktury Euroregionu Neisse-Nisa-Nysa, EUREX – Euroregionální skupiny expertů

10.-12.10. páté sympóziium v Ostritz

24.-26.11. čtvrté sympóziium v Piechowicach

20.-22.06. třetí sympóziium v Liberci

11.06. město Görlitz darovalo městu Zgorzelec nové laboratorní vybavení

08.-12.01. představení projektu „Čistá Nisa“ v Bonnu

24.+25.03. druhé sympóziium v Görlitz

25.+26.03. první sympóziium ve Zgorzelci

2004

2003

2002

1999

1996

1995

1994

